
Evolució humana i cultura

Una lectura darwinista de la història i la cultura

PID_00213246

Robert Sala Ramos

Material docent de la UOC

Universitat
Oberta
de Catalunya

Robert Sala Ramos

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Robert Sala Ramos (2014)

Primera edició: setembre 2014
© Robert Sala Ramos
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2014
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Aquest material està concebut com a presentació del curs d'*Evolució humana i cultura* i com a guia d'aprenentatge i de les lectures concebudes per a l'autoconstrucció del coneixement. Té una pretensió sistemàtica en l'exposició de tots els elements del curs.

L'iniciem amb un apartat curt que actua de resum de la concepció i objectius del curs a fi d'obtenir-ne una imatge ràpida. A continuació es desenvolupa aquesta concepció en un text sistemàtic que vol presentar tots els temes que seran bàsics: la importància de l'ecologia en la història humana, la realitat biològica i adaptativa no solament de l'òrgan que la produeix, el nostre cervell, sinó també dels productes culturals mateixos i, el més bàsic de tots, el concepte de cultura necessari per a entendre-la com a adaptació.

A partir d'aquí desenvolupem la guia de l'aprenentatge amb la presentació dels continguts del curs, la seva estructura, la presentació a fons dels mòduls que el constituïran i la bibliografia que s'hi utilitzarà com a eines formatives sense descuidar una bona bibliografia complementària que els estudiants poden utilitzar per a completar la seva autoformació.

L'últim mòdul el dediquem a comentar les lectures formatives que proposem. Hi presentarem la bibliografia bàsica que ajudarà l'estudiant a formar el seu coneixement i que inclou els textos que poden constituir l'objectiu d'activitats avaluables. En aquest mòdul es presentarà cadascuna de les lectures, la seva importància en el curs i en la formació en evolució cultural, alhora que s'hi destaca la manera de llegir aquests textos. Tots els apartats del programa tenen lectures programades. N'hi ha que en tenen més, per la complexitat de la qüestió. Finalment hi ha lectures que serveixen per a la discussió de més d'un apartat, atesa la interrelació entre aquests. La presentació d'aquestes lectures la farem en el primer dels apartats en què s'apliquen.

Clou el manual la bibliografia utilitzada en l'elaboració a mode de bibliografia clàssica, i que pot incloure, evidentment, alguns dels títols presentats en el mòdul *Lectures comentades*. Aquesta bibliografia inclou tant títols en castellà i català com en anglès, perquè el gruix de la producció científica en evolució és en anglès; si hi ha textos traduïts al català o al castellà s'hi han fet servir, però no podem defugir, amb l'objectiu d'una bona formació, en profunditat, en el camp de l'evolució biològica, cultural i social, que la literatura científica és en anglès i cal capacitar els estudiants per a accedir-hi.

Objectius

En les pàgines que precedeixen ja hem assenyalat una de les competències que volem adquirir: una nova manera d'observar la cultura humana i la seva història. Aquesta nova manera ens indica que l'evolució i la història no segueixen cap objectiu marcat, no són processos teleològics i que el progrés no és sempre la llei, sinó que el que prima és l'adaptació i la supervivència de les societats. Que la cultura és una adaptació evolutiva, que apareix en el procés d'evolució i que serveix als humans per a millorar llur adaptació i que el que és acceptable en el domini biològic per a les espècies pot ser-ho també en el domini històric per a les societats. En darrer lloc, que el que observem que succeï en el passat ens ha de servir per a prospectar el futur.

Més enllà d'aquest objectiu competencial bàsic en podem identificar d'altres:

1. Introduir els alumnes en els conceptes principals de l'evolució humana i la prehistòria.
2. Aprofundir els grans temes de l'evolució humana que es presenten com a adaptacions aconseguides mitjançant l'aplicació del comportament cultural.
3. Presentar, en cada un dels temes tractats les evidències primitives i les evidències del mateix comportament actualment i en altres moments de la història.
4. Veure el comportament humà al llarg de tota la història i analitzar-ne les implicacions evolutives.
5. Observar els fenòmens ambientals que influeixen en la història humana, en la presa de decisions de les societats per a identificar la importància de conèixer aquests fenòmens ecològics.
6. Aprendre a aplicar la dialèctica per a comprendre fenòmens i reconstruir processos.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Consideracions preliminars

Robert Sala Ramos

1. El concepte d'evolució cultural darwinista
2. Guia d'aprenentatge

Mòdul didàctic 2

Lectures comentades

Robert Sala Ramos

1. La cultura com a fenomen biològic adaptatiu, no solament immaterial, producte del procés evolutiu de la ment
2. Introducció a l'evolució
3. Evolució i selecció natural en la història de les societats humanes
4. Casos d'evolució cultural i supervivència al llarg de la història

Bibliografia

Bellwood, P.; Renfrew, C. (ed.) (2002). *Examining the farming / language dispersal hypothesis*. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research / University of Cambridge.

Benjamin, W. (2007). *Libro de los Pasajes* (ed. R. Tiedemann). Madrid: Akal.

Benjamin, W. (2007). *Tesis de filosofia de la història*. València: L'Ateneu de Benimaclet.

Benjamin, W. (1983). *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*. Barcelona: Edicions 62.

Bernis, C. (1990). "Canvis en els models de reproducció humana: fets i problemes teòrics". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 259-281). Barcelona: Barcanova.

Bertranpetit, J. (1990). "Una interpretació biològica de l'estudi dels cognoms". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 199-220). Barcelona: Barcanova.

Bowler, P. J. (1985). *El eclipse del Darwinismo. Teorías evolucionistas antidarwinistas en las décadas en torno a 1900*. Barcelona: Labor.

Campillo Álvarez, J. E. (2004). *El mono obeso. La evolución humana y las enfermedades de la opulencia: diabetes, hipertensión, arteriosclerosis*. Barcelona: Crítica.

Carbonell, E. (1990). "Morfogènesi i codis informatius a la prehistòria". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 283-297). Barcelona: Barcanova.

Carbonell, E.; Sala, R. (2000). *Planeta humà*. Barcelona: Empúries.

Cavalli Sforza, L. L. (2007). *La evolución de la cultura*. Barcelona: Anagrama.

Cavalli-Sforza, L. L. (2000). *Genes, pueblos y lenguas*. Barcelona: Crítica.

Cela Conde, C. J.; Ayala, F. J. (2013). *Evolución Humana. El camino hacia nuestra especie*. Madrid: Alianza.

Childe, V. G. (1973). *La evolución social*. Madrid: Alianza.

Childe, V. G. (1958). *The Prehistory of European Society*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.

Childe, V. G. (1954). *Los orígenes de la civilización*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

Childe, V. G. (1944). *Progress and Archaeology*. Londres: Watts & Co.

Colinvaux, P. A. (1980). *The fates of nations. A biological theory of history*. Nova York: Simon & Schuster.

Crick, F. (1989). *Qué loco propósito. Una visión personal del descubrimiento científico*. Barcelona: Tusquets.

Crick, F. (1970). "Central Dogma of Molecular Biology". *Nature* (núm. 227, pàg. 561-563).

Currie, T. E.; Greenhill, S. J.; Gray, R. D.; Hasegawa, T.; Mace, R. (2010). "Rise and fall of political complexity in island South-East Asia and the Pacific". *Nature* (núm. 467, vol. 7317, pàg. 801-804).

Eldredge, N. (1995). *Reinventing Darwin. The Great Evolutionary Debate*. Londres: Orion Books.

Fagan, B. (2010). *La corriente de El Niño y el destino de las civilizaciones. Inundaciones, hambrunas y emperadores*. Barcelona: Editorial Gedisa.

Fagan, B. (2008). *La pequeña edad de hielo. Cómo el clima afectó a la historia de Europa 1300-1850*. Barcelona: Gedisa.

Feldman, M. W. (1990). "Evolució i anàlisi del comportament a través de la transmissió cultural". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 103-121). Barcelona: Barcanova.

Goodall, J. (1993). *A través de la ventana*. Barcelona: Salvat.

Gould, S. J. (2004). *La estructura de la teoría de la evolución*. Barcelona: Tusquets.

Gould, S. J.; Eldredge, N. (1993). "Punctuated equilibrium comes of age". *Nature* (núm. 366, vol. 6452, pàg. 223-227).

I. d'Humanitats (ed.) (1990). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries*. Barcelona: Barcanova.

Isaac, G. L. (1978). "Cómo compartían su alimento los homínidos protohumanos". *Investigación y Ciencia* (núm. 21, pàg. 52-66).

Kahn, J. S. (ed.) (1975). *El concepto de cultura: textos fundamentales*. Barcelona: Anagrama.

Margalef, R. (1990). "Viure a la terra: dels límits i de les regles del joc". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 21-55). Barcelona: Barcanova.

Monod, J. (1988). *El azar y la necesidad*. Barcelona: Tusquets.

Montalcini, R. L. (2000). *La galaxia mente*. Barcelona: Crítica.

Morgan, L. H. (1985). *Ancient Society* (facsimil de la 2a. ed., 1878) Tucson: The University of Arizona Press.

Oparin, A. I.; Haldane, J. B. S. (2006). *L'origen de la vida*. València: Universitat de València.

Renfrew, C. (1990). *Arqueología y lenguaje. La cuestión de los orígenes indoeuropeos*. Barcelona: Crítica.

Richerson, P. J.; Boyd, R. (1990). "Fets per a la velocitat, no per al confort. La teoria darwiniana i la cultura humana". A: I. d'Humanitats (ed.). *Poblacions, societats i entorn. Aproximacions transdisciplinàries* (pàg. 57-101). Barcelona: Barcanova.

Sabater Pi, J. (1985). *Etología de la vivienda humana. De los nidos de gorilas y chimpancés a la vivienda humana*. Barcelona: Labor.

Sabater Pi, J. (1978). *El chimpancé y los orígenes de la cultura*. Barcelona: Promoción Cultural.

Saladié, P.; Huguet, R.; Rodríguez-Hidalgo, A.; Cáceres, I.; Esteban-Nadal, M.; Arsuaga, J. L.; Bermúdez de Castro, J. M.; Carbonell, E. (2012). "Intergroup cannibalism in the European Early Pleistocene: The range expansion and imbalance of power hypotheses". *Journal of Human Evolution* (núm. 63, vol. 5, pàg. 682-695).

Tort, P. (2008). *L'effet Darwin. Sélection naturelle et naissance de la civilisation*. París: Éditions du Seuil.

Tylor, E. B. (1975). "La ciencia de la cultura". A: J. S. Kahn (ed.). *El concepto de cultura: textos fundamentales. Escritos de Tylor (1871), Kroeber (1917), Malinowski (1931), White (1959), y Goodenough (1971). (Texto de Primitive Culture, cap. I, Londres: J. Murray & Co. 1871).* (pàg. 29-46). Barcelona: Anagrama.

Watson, J. (1994). *La doble hélice. Un relato autobiográfico sobre el descubrimiento del ADN*. Barcelona: Salvat.

Weiner, J. (2002). *El pico del pinzón. Una historia de la evolución en nuestros días*. Barcelona: Galaxia Gutenberg / Círculo de Lectores.